

MAURICE BLANCHOT DÜŞÜNCEŚİ'NDE SESSİZLİĞİ YAZIYA ÇEKMEK

Burcu CANAR*

Öz

Bu çalışma, Maurice Blanchot Düşüncesini adı verilen yazı uzamında sessizliği yazma denemesidir. Sözü edilen yazı uzamı ne Maurice Blanchot'nun düşüncesini ne de sessizliğin farklı okunmasını imlemektedir. Blanchot'nun metinlerini açıklamaksızın yazmak; sadece onun yazılarındaki mevcut sessizlik bilgisini işaretlemeyiz; aynı zamanda bu "okunmaz" sessizliklerden ayrılmanın yolunu da gösterir. Bu da bir çelişkidir çok sessizliğe rastgele yazmayı imlemektedir.

Anahtar Sözcükler: Blanchot, Sessizlik, Okur, Uzam, Parçalı Yazı, Nietzsche, Dadaizm, Tzara.

Abstract

Dragging the Silence into Writing in The Maurice Blanchot Thought

This article is a study of writing the silence on the space of "The Maurice Blanchot Thought". This space of writing implies neither Maurice Blanchot's thought nor an alternative way of reading of the silence. To write on Blanchot's texts without any explanation; not only marks the current knowledge of silence in his texts but also guides how to leave these "unreadable" silences behind. This implies, writing randomly onto the silence rather than a contradiction.

Keywords: Blanchot, Silence, Reader, Space, Fragmentary Writing, Nietzsche, Dadaism, Tzara.

Maurice Blanchot nasıl okunabilir? Düşüneyi cevabın gölgelemediği sorulara düşüren (Bkz. Blanchot, 1993a: 11-25) Blanchot'nun metinlerinde bu sorunun bir karşılığı yoktur. Başka bir deyişle, yazılarına açıklık getirmek amacıyla sorulacak bir soru, soru sormaya yeniden başlamamız gerektiğini (Blanchot, 1993c: 21) ileri süren "yazı düşünürü"¹ ne uymayacaktır. Onun yazısı, açıklama yapmadığı kadarıyla "karanlık" (obscure) tır. Belirli bir

---

* Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi, İletişim Bilimleri Bölümü, Medya Çalışmaları Anabilim Dalı. canar@hacettepe.edu.tr

¹ Yazı düşünürü, Enis Batur'un Maurice Blanchot için kullandığı bir ifadedir (Bkz. Batur, 1993: 9-11).

düşünür hakkında yazmak eninde sonunda onun metinlerini açıklamak demekse bunun Blanchot söz konusu olduğunda bir sorunmuş gibi dile getirilmesi, karanlık yazının karşısında duyulan bir çaresizlik değildir. Tam aksine Blanchot metinlerini açıklamamak onun hakkında yazmanın bizce tek yoludur.

Açıklamadığımız metni yazmak zordur. Blanchot'yu, metinleriyle ilgili yapılan açıklamalardan ayırarak yazmanın önünde engeller vardır. Yeniden yazım, “yeni bir açıklama” olsun veya olmasın bu metnin, yazıya dökmediği ne varsa yazması beklenecektir. Böyle bir yazımı kabul edilebilir bir yorum olarak doğrulayacak olan da yine yazının kaçmak istediği mevcut Blanchot bilgisidir. Bütün bu engelin okurun metne çıkardığı engeller olacağı unutulmamalıdır. Okur, yorumun doğruluğuna yazılan cümlelerin anlamını tanık gösterecektir. Alberto Manguel “anlamak ya da anlamaya başlamak için okuyoruz. Okumadan yapamıyoruz” (2007: 20) dediğinde yalnızca okura dair değil; anlama da dair bir şeyler söylemektedir. Nietzsche gözüyle bakacak olursak, okumada “düşünmeyi bozan” bir şeyler bulmak mümkündür (Bkz. Nietzsche, 1964: 38). Anlam okura kaldığında anlamaya gelmeyen tarafta yazı kalacaktır. Okur engelini aşmanın yolu Blanchot hakkındaki bu metnin en az Blanchot yazını kadar anlamaya gelmeyeceğinin altını çizmektir.

Bu metni argümentsiz, iddiasız, tartışmasız, yorumsuz ve böylelikle dilsiz bırakmak ve bütün bunları sadece Blanchot hakkında yazmak için yapmak; karşımıza Blanchot bilgisinin dışında boş ve yazılmamış bir metni çıkarmaktadır. Böylece yazmamak, Blanchot'nun “özdevimli yazı”sına çıkar ve “özdevimli yazı (...) gözüpekçe şöyle der: Yalnızca deneyim anı önemlidir, yalnızca eksiksiz bir yokluğun adsız, görülebilir izi değer taşır. Herşey herkesçe bilinmelidir. Giz bozulmalıdır (...) özdevimli yazı edilgendir, bu onun katıksız bir tutku deviniminin sakınımsızlığı ve gözüpekliliği içinde yer aldığı anlamına da gelir” (Blanchot, 1993c: 178) ya da gelmez -ki bu tereddüt hali Blanchot yazımına kolaylıkla eklenen bir şeydir. İlginç olan, sayfa üstünde görüldüğü sürece yazılmamış metnin yine de yazılmış olmasıdır. Metnin boşluğu; okur gözüyle anlaşılmanın bir anlam taşımayacağı savıyla kısmen aşılabılır. Dolayısıyla yazıldığı haliyle bir metni yazılmamış saymak onun ne anlama geldiğini bilmediğimiz anlamına gelmektedir. Bu noktada yazar adına konuşmaktan başka metni çözenin olanağı yoktur. Terry Eagleton her ne kadar “birinin kafasından neler geçtiğini belirlemeye çalışmak, daha sonra da bunun bir yazının anlamı olduğunu iddia etmek bariz sorunlar yaratır” (2004: 93) dese de bu sorunun farkına varmak bile yazarı konuşturmanın önüne geçememiştir.

Blanchot Yazımının Okur-yazar Literatüründen Ayrılması

Blanchot yazımı öncelikle ne yazıldığından çok nasıl yazıldığına üzerinde durmakta kendini gösterir. Okur yine konuşursa, Blanchot'un hakkındaki yorumları kendi yazısıyla karşılıksız bıraktığını öne sürmek, yazarın eserlerini onları okuduğumuz gibi yazdığını iddia etme riskini taşımaktadır. Dolayısıyla yazıya başlarken sorduğumuz soruyu yersiz bir soru haline getirmekte acele etmemek gerekir. Yazar ya da bu metinde yer aldığı haliyle yazı için soruyu terk etme çabası, Blanchot hakkındaki her yazının taşıdığı okunabilirlik sorusuna takılmaktadır. Bu yazı ise başlangıçtaki sorunun silin(e)mez yersizliğine karşın sadece bir dizi yol izlemeyi önerecektir ve bu yolların hiçbiri de, Blanchot'yu izleyerek söyleyebiliriz ki, bir cevap değildir.

“Yazı düşünürü”nün açıklama yapmayan yazılarının karşısında bu yazıları açıklığa kavuşturma çabasıyla yazılmış son derece zengin bir literatür bulunmaktadır. Blanchot'ya rağmen kurulan bu bilginin nasıl oluşturulduğuna bakacak olursak; yazdıkları Foucault, Bataille, Levinas ve Derrida başta olmak üzere birçok düşünürde iz bırakmış bir yazarın düşünceleri, düşünürlerarası etkileşimler ortaya çıkarıldığında açıklık kazanmaktadır. İncelemelerin dikkat çekici bir özelliği, yazarı açıkladıkça muğlakta bırakmalarındır. Başka bir deyişle, yazıyı etkileyen veya yazıdan etkilenen düşünürler bu eserlerin “yazınsal uzam”ında Maurice Blanchot'dan daha çok görünmektedirler. Lars Iyer'in (2006) Blanchot hakkında yazdığı makalesine bakacak olursak; Levinas'ın düşünceleriyle aynı noktada bulunduğu yerde Blanchot incelenebilir hale gelmektedir. “Levinas gibi Blanchot da” ifadeleri metne Levinas düşüncesiyle açıklık kazandırmaktadır. Dolayısıyla her iki düşünürün düşüncelerindeki benzerlikler ve farklılıklar serimlendikçe yazı karşımıza Levinas'ı çıkarmaktadır. Metinde, çözümlenmeye açık Levinas düşüncesi, fazlasıyla belirsiz Blanchot'dan daha çok söz söyleme potansiyeline sahiptir. Yazıdan Levinas ismini silmek; metni anlamsızlaştırma tehlikesini taşıırken Blanchot ismini başlıkta dahi görmemek aynı tehlikeyi taşımaz. Iyer'in makalesi bu noktada tek örnek değildir.

Leslie Hill'in (2002) “The World is Not Enough” başlıklı makalesi Felaket Yazısı (*The Writing of the Disaster*) üzerinedir. Hill, *Felaket Yazısı*'ni okumaya, sözcüğün etimolojisiyle başlayarak, felaketin bildiğimiz anlamıyla Blanchot'daki anlamının farklılığını vurgulayarak başlar. Hill'e göre metnin felaketin bilinen anlamını yerinden eden tutumu, Lewis Carroll'ın ünlü kitabı *Alice*'de sözcüğün anlamını sözcüğe rağmen değiştiren Humpty Dumpty'nin tutumuyla benzerlik içindedir (2002: 62). Iyer ve Hill'in makaleleri Blanchot'yu farklı çerçevelerde ele alsa da onun

metinlerini görece daha çok bilinen metinlerle açıklamalarıyla yazara yönelik sözünü ettiğimiz ortak tutumu yinelemektedirler. Ayrıca Hill metnin, Blanchot'nun edebiyata kişisel bağlılığından çok Hegel'le, Nietzsche'yle, Heidegger'le, psikanalizle, edebiyat kuramıyla vb. olan felsefi bağlılığının tamlığını gösteren bir metin olduğunun altını çizer (2002: 63). Dolayısıyla kitap bu felsefi bağlanma görüldüğünde anlam kazanabilmektedir.

Gary D. Mole'un (2003) Marie-Laure Hurault'un *Maurice Blanchot: Le Principe de Fiction* başlıklı çalışması hakkında yazdığı eleştiri de yazarın nasıl incelenmesi gerektiği hakkındaki yerleşmiş fikirlerin ne kadar etkili olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Mole, Blanchot'nun yazdığı kurmaca eserlerin yazarın teorik çalışmalarından ayrı tutularak incelenmesinin Hurault'un kitabının temel problemi olduğunu öne sürmektedir (2003: 141). Bu eleştiri yazısında öne çıkan, literatürün oluşturduğu bilginin yazar hakkında yazılan her yazının es geçmemesi gereken bir bilgi olduğu savıdır. Başka bir deyişle, Mole'un metninden çıkardığımız sonuç, mevcut Blanchot bilgisini gözardı ederek yazarın kurmaca eserlerine bakmanın eksik ve hatalı bir çaba olarak değerlendirilmesidir.

Ginette Michaud'un (2002) "Literature in Secret: Crossing Derrida and Blanchot" başlıklı makalesi de Blanchot'nun düşüncesini Derrida'yla kesiştikleri yerde incelemektedir. Michaud'a göre Maurice Blanchot'nun yazıları onları inceleme çabasına karşın sessizdir (2002: 69). Bu sessizlik de söz konusu makalede Derrida'yla nispeten aşılabilir bir hale gelmiştir.

İncelenen makalelerde yazarı açıklama çabasının zorluğunu belki de en iyi özetleyebilecek sözü John Lechte'nin (1994) bir yazısında bulmak mümkündür: "Joyce'un aksine Blanchot'nun yazıları okunaksız (unreadable) değildir". O halde aşılması gereken zorluk; anlaşılmazlığı genel kabul görmüş Joyce gibi bir yazarın aksine Blanchot'nun okunaklı anlaşılmazlığıdır.

"Yazı Düşünürü" hakkındaki kitaplar da incelenen makaleler gibi deyim yerindeyse "Blanchot'ya düşünürleri çağırın" bir görünümüdür. Rapaport'un iddia ettiği gibi Blanchot'nun pek de özgün bir düşünür olmadığı (aktaran Bruns, 1997: xxiv) kabul edilirse, etkileri açığa çıkaran bir yazım tarzı literatür için kaçınılmaz olacaktır. Örneğin Gerald L. Bruns, yazarı, *Felsefenin Reddi* başlığı altında çok boyutlu bir biçimde ele alırken onun sözcüklerini düşünürlerle pay eden bir çalışma yöntemi benimsemiştir. Mallarmé, Kafka ve Levinas'ın "il ya" sı Blanchot'daki dışarısının şiirselliğini açığa çıkarmaktadır (Bkz. 1997: 6-79) ya da dışarısı, Mallarmé, Kafka ve Levinas'la vardır. *Sonsuz Söyleşi*'ye (*Infinite Conversation*) adını

veren de Celan, Levinas ve Bataille'la olan metinsel konuşmalardır (Bkz. 1997: 79-173). Özetle, Bruns'un metni Blanchot'nun düşünürlerle diyalogunu sağlayan sözcüklere yönelik bir çalışmadır.

Timothy Clark (1995) *Derrida, Heidegger, Blanchot: Sources of Derrida's Notion and Practice* başlıklı kitabında Blanchot'yu Heideggerle birlikte Derrida felsefesinin önemli bir kaynağı olarak incelemektedir. Derrida'yı anlamak; *Dichtung* ve Blanchot'daki "edebi uzam"ı açıklığa kavuşturmaktan geçmektedir. Esas olarak Derrida'yı inceleyen bu kitabın, çağdaş edebiyat kuramını anlamakta Blanchot'nun önemini gösteren İngilizce'deki ilk çalışmalardan biri olması dolayısıyla Blanchot literatüründe önemli bir referans kitabı olarak değerlendirilmesi ayrıca dikkate değerdir (Bkz. Hasse ve Large, 2001: 139). Kitaplara vereceğimiz son örnek Carolyn Bailey Gill'in editörlüğünde yayınlanan *Maurice Blanchot: The Demand of Writing* başlıklı seçkidir. Her biri yazar hakkında önemli makaleler içeren bu derlemede Roger Laporte, Blanchot'nun Mallarmé, Kafka, Artaud ve daha pek çok kişiye borçlu olmakla birlikte Mallarmé, Kafka, Bataille, Char, Levinas ve daha pek çok kişinin de Blanchot'ya borçlu olduğunu vurgulamaktadır (1996: 25). Yazar hakkında "yazının talep ettiği şeyin" de bu borcun dökümünü çıkarmak olduğunu söylemek mümkündür.

Yazıların inceleme niyetine rağmen açığa çıkar(a)madığı Blanchot tam da bu belirsizlik nedeniyle söz etmeye değer bir hale gelmektedir. Bu söz edilebilirlik de yazarı kendisiyle ilgili literatürünün önüne çıkarmakta karşılığını bulacaktır. Derrida'nın, Levinas'ın izlerini veya onların öncesine yerleşen Hegel² ve Heidegger'in gölgelerini sildiğimizde Blanchot'dan geriye ne kalır sorusu, yazarı, yazıyla (Blanchot'yla) ve yazıda (Blanchot'da) okumayı zorunlu kılmaktadır. Bu çabanın anlamı nedir? Okura kalsa, Blanchot'yu alternatif bir biçimde okumanın (bir anlamda yine okumanın) mümkün olup olmayacağını düşünmek gerekir. Foucault'nun "yeni bir düşünce mümkündür; düşünce, yeniden, mümkündür" (2004: 229) sözü bize ancak düşünürün karşısına düşüncesini çıkararak mümkün olabilir ve bunun da yolu tek bir yolu göstermek değildir. Düşünce, bilgisinden uzaklaşırsa farklılaşabilir ya da Blanchot bilgisinden uzaklaştığında farklılaşabilir. Blanchot'ya dair sözün susması yeni bir yazımı imlemektedir.

---

² Foucault'nun "Blanchot, bir anlamda edebiyatın Hegel'idir, ama aynı zamanda Hegel'in karşısında bulur kendini" (2006b: 282) cümlesinde olduğu gibi, Blanchot'ya edebiyatın Hegel'i demek ve aynı anda onun bu benzerliğin de karşısında olduğunu söylemek; yazarı iyice "karanlıkta" bırakmaktadır. Ve bu karanlık da (krş. Blanchot, 1993b) onu anlamının en bilinen yolu gibi görünmektedir.

Özetle, Blanchot yazımı dediğimiz yeni yazımın, okur gözüyle yazılan okur/yazar literatüründen ayrılması sözü fazlasıyla zorlamayı içermektedir. Bu zorlayıcılık da okur gözüyle yazar adına konuştuğumuz algısından ileri gelmektedir. Düşüncenin kabul edilebilirliği, Blanchot hakkında oluşturulmuş bilgiye katılabilmekle sınırlanmaktadır. Yorumlara aykırı olan her yorum, Blanchot’yu yanlış anlamakla itham edilebilir. Bu konuda Derrida’nın bu satırların yazarı için bir çeşit “belgi” (motto) haline gelen cümlesi, Blanchot hakkında yazarken de yinelenebilir görünmektedir: Derrida, *Ulysses* hakkında bir konuşma yapmak üzere çağrıldığı konferansta bütün James Joyce uzmanlarına konu Joyce olunca, uzman dediğimizin ne olduğunu sormuştur (Derrida, 1992: 265). Bu yerinde soruya karşın Derrida’da bile verdiği röportajlarda yazdığı metinlerin ne olduğunu anlatmaya çalışan bir Derrida ironisi saklıdır. Bir başka örnek de Foucault’dur. Onun *Seçme Yazılar* başlığında yayımlanan hemen hemen bütün yazıları, “aslında böyle değil şöyle demek istemiştin” düzeltmeleriyle doludur (Örnek için bkz. Foucault, 2005a; 2005b; 2005c; 2005d). Felsefenin, filozofa düşüncenin doğru yorumunu sordurarak kendini anlaşılır kılmaya koşullandırıldığı her yerde yazı bir açıklama olmaya zorlanmaktadır. Yazı, “tutarlı” açıklamanın karşısında ancak dağılabilir.

Uzmanı hiçe sayan veya onu boşlukta bırakan düşünceye geri dönersek; yazarın bile yazının ne anlama geldiği hakkında artık tek söz sahibi olarak kabul edilmediğini unutmamız gerekir. Barthes’ın deyişiyle, yazarın ölümüne, “yazan kişinin çağrılı olduğu silinmeyle” Blanchot da katılır (1993c: 22). Ancak “yazı düşünürünün” yazılarından yapılan alıntılar Blanchot’yu hakkında yazılanlara ortak etme, onu yorumun doğruluğuna tanık göstermekle sonuçlanmaktadır. Yazar, hakkında söylenen söze silinemeyecek bir biçimde bağlanır. Sınır ihlaliyle ya da “dışarı düşüncesi”yle (Bkz. Foucault, 2006a: 194) tanımlanan Blanchot, okumalarca sınırlandırılır. Bu yazı ise sözün sınırlılığını sorudaki bir değişiklikte aşmaya çalışacaktır: “Blanchot kimdir” sorusu, “Blanchot nedir”le yer değiştirecektir. Blanchot’yu oku(ma)mak da ancak böyle bir başlangıcı/yazımı gerektirir.

Bu yazı her türlü açıklama girişimine en az Blanchot kadar direnen bir başka sözcük -sessizlik-le birlikte, Blanchot nedir, diye sormayı önermektedir. Sessizlik ve Blanchot’nun birbiriyle yer değiştirebilmesinin yolu, literatürün karşısına yine literatürü çıkarmaktan ve Blanchot’nun ölüm, yalnızlık, felaket vb. sözcüklerine sessizliği katmaktan geçmektedir. Literatürden ayrılırken neredeyse literatüre uygun hareket etme çabasındaki çelişkiyi okuyabilmek için Blanchot’da sessizliğin sözlük anlamına nasıl uygun düştüğünü göstermemiz gerekmektedir. Maurice Blanchot Düşüncesi

tam da bu noktada, sessizlikte, Maurice Blanchot'nun düşüncesinden ayrılacaktır. Yeni yazıma eklenen bu düşünce, Blanchot'nun düşüncesini yorumlamak değil; ama “yazınsal uzam”daki sessizlikte yer tutmak ve sessizliğe yazmaktır. O halde başlangıçta ya da başlamadığımız yerde bir düşünce, bir düşünür ve bir yer diye bir “ne” (Blanchot) durmaktadır.

Yazıyla Yer Değiştiren Sözcükler: Sessizlik ve Blanchot

Ben eyleme
karşıyım; sürekli çelişki için, olumlama için de,
ne leyhteyim ne aleyhte,
ve açıklama yapmam.
Tristan Tzara (2004:14)

Sessizliği incelemek Blanchot örneğinde olduğu gibi onu açıklamaktan geçtiği için sessizliğin nasıl okunabileceği sorusu da bu yazının üstlenebileceği bir soru değildir. Yazıyı tanımdan hareket eden bir incelemeden farklılaştırmanın bedeli halihazırda olan sessizlik tanımlarından vazgeçmektir. Halihazırda olan sessizlik, hepimizin bildiği anlamıyla sessizliktir; bu yazıda Blanchot'nun düşüncesinden çekilecek sessizliğin aksine bir tanım içermektedir ve kavramsallaştırılabilir. Kısaca, sessizliğin düşündürdükleri; sessizliğin iyi ya da kötü hissettirdikleri; sessizliğin “olduğu” durumlar ve sessizlik hakkında söylenenler ya da yazılanlar sessizlik bilgisini oluştururlar.

Sessizliğin ne'liği, konuyla ilgili yapılmış olan incelemelerde ortaya çıkmaktadır. Adam Jaworski'ye göre sessizlikle ilgili incelemelerde “dilbilimsel ya da etnografik çalışmaların ağırlığı söz konusu olsa da göstergebilimsel, pragmatik, eğitime yönelik, edebi ve felsefi sessizlik çalışmalarının da alana katkısı yadsınamaz” (Jaworski, 1993: 19-20). Bu çalışmalara atıfta bulunularak kavramın olumlu/olumsuz, anlamlı/anlamsız halini ortaya koymak mümkündür. Ne de olsa “söz, yazı, işaret...gibi anlam iletmeye yarayacak hiçbir öge ile ilgisi olmamasına karşın bir sessizlik, açıklanabildiği, yorumlanabildiği, aktarılabilirdiği oranda anlamlar ifade edebilir” (Öylek, 1986-1987: 254).

Temel yaklaşım farklılıkları nedeniyle yazılar bir çeşitliliğe sahip gibi görünse de bu yanıltıcı bir çeşitliliktir. Sessizliği bir biçimde söze dökmek, onu dil içinde(n) var etmek; ister Dennis Kurzon gibi onun “söylemi” üstünde durarak; ister Bernard P. Dauenhauer gibi kavramın ontolojik önemini vurgulayarak; isterse Adam Jaworski gibi ondaki iletişimsel gücü

serimleyerek yapılsın, ilgili çalışmaları sadece “sessizlik nasıl anlam taşır” ın örnekleriyle doldurmuştur (Bkz. Jaworski, 1993: 3; Kurzon, 1998; Dauenhauer, 1980). Yöntem farklılıklarına rağmen sözü edilen çalışmalarda aynı³ ya da benzer örnekleri görmek; kavramı sonsuz anlam yinelemeleri içinde görmek gibi bir etki yaratmıştır. Neyin anlamlı ya da anlamsız olduğu kesin bir biçimde belirlendiğinde ise sessizlik sözleşmiştir.

Anlamanın yolu zorunlu olarak dilbiliminden geçmektedir. Söze gelmek hiç de zor değildir. Ahmet Öylek, “Dilbilim ve İletişim Açısından Sessizlik” başlıklı makalesinde der ki; “sessizliğin, dilin sesli özelliğine karşıt oluşu bizim onu dilbilimsel açıdan incelememizi engellemez” (Öylek, 1986-1987: 242). Halbuki sessizlik, söz olduğu dikkat çekmesin diye söze karşıt kabul edilir. Dili bilmenin sınırları içinde Öylek, sessizliğin “başka bir söz” oluşunu görmezden gelmeye “sessizliğin anlamını bilmek, tam olarak ne anlama gelir?” sorusuna cevap vererek devam eder:

Sessizliğin anlamını bilmek;
 -Onu gösterge olarak tanıyabilecek çok büyük sayıdaki bağlamlar (contexte) içinde anlamını seçebilecek, bir belirti-sessizlik ile bir simge-sessizlik arasındaki farkı kavrayabilecek durumda olmaktır;
 -Onun neleri belirttiğini tanımaktır. Aynı bir sessizlik, aynı toplumsal ve kültürel çevreden olmayan iki kişi tarafından değişik biçimlerde anlaşılabilir. (...) Herbiri bu sessizliğe kendi kültürel değerlendirmelerini uygulayacaktır.
 -Yalnızca iletişimin sürdüğünü ya da sürdürülmek istendiğini belirtmeye yönelik sözleri (parole phatique) tanıyabilecek durumda olmaktır.
 -Söz konusu olan dilin olanaklarını ve sınırlarını, yani onun neyi söze döktüğünü, neyi sessizlikle geçiştirdiğini bilmektir. (1986-1987: 251-252).

Adam Jaworski de sessizliğin ne olduğundan çok onun nasıl işlediğiyle ilgilendiğini belirtse de verdiği örnekler kendi sessizliğini (sözünü) açığa vurur: “Sessizlikler meydana gelir ve her zaman bir anlama gelir.” (Jaworski, 1993: 8) Jaworski, bir “sessizlik teorisi” önermediği halde iletişimsel açıdan boş olan sessizliği dışlamaktadır. Sessizlik hakkında daha çok şey bilmek; Jaworski için kendimiz hakkında daha çok şey bilme olanağını sağlayacaktır (1993: 25).

³İncelenen kaynaklarda mutlak sessizliğin söz konusu olamayacağını yinelenen örneği John Cage’in piyano başında 4’ 33” boyunca hiç bir şey çalmadan seslendirdiği müziğidir.

Sessizlik ile kendilik arasında kurulan baç *Sessizliğin Gücü*'nün (*The Power of Silence*) bir başka sözünde insanın sessiz olamayacağını söyleyen Szczypiorski'nin deneyimiyle çakışır. Çıt çıkmayan bir yerde kendisiyle başbaşa kalan Szczypiorski, sessizlik diye bir şeyin “iç sesleri” nedeniyle olamayacağını söyler (1993: 19). Sessizliğin mutlak yokluğunu öne sürmek de yazılamayanı yazmak; söylenemeyeni söylemektir.

Adam Jaworski'den Leslie Kane'e geçecek olursak; geleneksel sanat formlarının dilin içinde barındığını belirten *Sessizliğin Dili* (*The Language of Silence*) çağdaş oyun yazarlarının dili bir hapisane gibi gördüklerini anlatmaktadır. Dil, hapishaneden farksız olduğunda sessizlik bu yazarlar için yeni bir ev haline gelmiştir (Kane, 1984: 14). Kane'in amacı sessizliği çok boyutlu bir ifade tarzı olarak çalışmaktır. Bunu da Maeterlinck, Çehov, Bernard, Beckett, Pinter ve Albee'nin oyunlarındaki sessizlik kullanımlarını inceleyerek açığa çıkarmaya çalışır. Kane, Beckett'in ve diğerlerinin “sessiz dil oyunları”nı inceler. Cevabın kendisi gösterir ki; sessizlik, metinde olmayan bir şey değildir; o, tiyatro oyununda -tıpkı yaşamda olduğu gibi- dilde bir uğraktır (1984: 16-17).

Sessizliğin Söylemi (*Discourse of Silence*) ise niyet taşıyan ya da niyet taşımayan sessizliği ayırır. Böyle bir ayırım kaçınılmazdır; çünkü, onun dilbilimsel açıdan anlamlı olabilmesi için niyet taşıması gerekmektedir. Konuşma dediğimiz şey ise, söz-sessizlik-söz'den oluşmaktadır. Dennis Kurzon, sessizliğin söylemini çözümlerken onun formları ve bağlamlarından da söz etmiştir (Bkz. Kurzon, 1998: 8-12).

Konuşmak ya da konuşmamak ayrımı, her ne kadar adı geçen yazarlar tarafından meseleyi indirgemeci bir tarzda ele almak anlamına gelse de anlamak ve anlatmak; konuşmadan/sözden geçtiği için bu karşıtlığa mutlaka başvurulmaktadır. Bu karşıtlık literatürde söylenebilecek her şeyi belirler ve en başta sessizliğe bir dil kazandırır. Sonuçta, onun konuşmadan/dilden hiç de farklı olmadığı vurgulanır. Ayrıca “dil öncelikle sessizlikten oluştuğunu anlamadıkça büyüleyici bir olgu olan dilin kendisini de anlayamayız” (Jose Ortega y Gasset'ten aktaran Baç ve Güneş, 2002: 154 n4). Sessizlik çalışmaları sessizliğin söz oluşunu ya unutturur ya da bunu vurgular. İlginç olan, sessizliğin ifade edilerek çözümlenmesidir ki söze dayanarak başka türlü bir çözümlene zaten mümkün değildir.

Murat Baç ve İtir Güneş de *Sükût ve Kelâm*'ı sessizliğin ne'liğine (veya kimliğine) dair “sözler” için kaleme aldıklarını söylemektedirler. Maija Kule'nin “Kültürel Bir Görüngü Olarak Sükût” başlıklı yazısından yararlanan makale, “sükûtun insan -ve onun kelâmı- üzerinde hakları olduğunu” söyleyerek noktalanır (Bkz. 2002: 160). Baç ve Güneş'in

yazısını değerlendirmeye de bu haklardan yani sondan başlamak gerekmektedir. Öncelikle sükût anlaşılmalıdır. Böylelikle bize “boşluk” ya da “yüklenmişlik” duygularını veren sükûtlar ayırt edilebilir.⁴ Sessizlik yine “içi boş ve/veya iletişimi sekteye uğratan olumsuz bir şey olabileceği gibi, olumlu ve `gebe` bir durum da olabilir” (2002: 154). Baç ve Güneş de anlamlı sessizliklerin peşindedir ve “anlamlı sükût fiziksel bir ses yokluğu ile eşlenik değildir” (2002: 155). O, her zaman -ses yokluğundan bile- daha çok şey ifade eder.

Sessizliğin en başta sessizlikten fazlası olduğu da *yazılamayana* varır. Sessizlik bir konu olamaz. Her konu, söze konu olmak; söz konusu olmaktır. Söz ya da ses yokluğu sanılan bir sessizlik nasıl konu edilebilir? Sessizlik böyle diye *yazılamayan* vardır. Fazla söze gerek duyulamayacağı herşeyi açıklar. Yazıyı da büsbütün sessizlik diye kabul etmek olmaz. Sessizliği yazmak değil; ama sessizce yazmak mümkündür. Ne de olsa söze döküldüğü gibi sessizliğe de gömülebilin *ifade* hep taşkındır; ses çıkarır; söz alıp verir. İfade sessizliğe anlamın kendisini verir. Sessizlik sözün gölgesi olur; anlamı gösterip durduğumuz sürece gölge fark edilmeyecektir.

Sessizlik sadece anlamlı değil; aynı zamanda Heidegger'den bir ses alacak olursak “anlamı açığa çıkarıcı”dır: “Söylemin sunduğu en temel olanaklıklardan biridir sükût, hatta bir anlamda sözden daha üstündür (...) Bir diyalog esnasında taraflardan biri sessiz kalarak karşı tarafa pek çok şeyi iletebilir, anlamı kelimeleri biteviye kullanan bir konuşmacıdan çok daha başarılı ve özgün bir biçimde açığa çıkarabilir” (Heidegger'den aktaran Baç ve Güneş, 2002: 155-156). Sessizlik anlamı kurar ya da bulur; bu haliyle sessizlik sözün anlamı haline çevrilmiştir.

Gürültünün olmadığı yerde veya “hiç bir şey söylenmediğinde”⁵ sessizlik bulunur. Çıt çıkmayan yerde “sükûtun, ancak içinde insan varlığı bulunan bir dünyada olabileceğini düşünen” (Kule'dan aktaran Baç ve Güneş, 2002: 155) Mikhail Bakhtin'le daha önce söz ettiğimiz Szczypiorski'nin deneyimini karşılaştıracak olursak; Szczypiorski'nin sessizlik bozguncusu insanı, Bakhtin'nin sessizliğine karşı geldiğinde kavram, ne var ne de yok haline gelir. Varlık ya da yoklukta kendi sessizliğimiz de sessizlik diye bilinir.

⁴ “Neden belli durumlarda ve belli bağlamlarda sükût bize boşluk değil yüklülük veya yüklenmişlik duygularını vermektedir?” (Baç ve Güneş, 2002: 154).

⁵ “Sessizlik en çok hiç bir şey söylenmediğinde meydana gelir” (Kurzon, 1998: 131).

Sessizlik, adına konuşan anlamının ya da anlamlarının dışında, bir yokluk olarak da deneyimlenmektedir. “Sessizlik, değişik derecelere kadar bir soyutlanma aracı olmaya alışıktır. Artık, bugünün dünyasını boş ve ayrışık kılmaya çalışan, sessizliğin yokluğudur. Kaynakları gasp edilmiş ve kurutulmuştur (...) ve sessizlik, gürültünün henüz nüfuz etmediği, önemini kaybeden bir yerdir” (Zerzan, 2007). Nüfuz edilemeyi yazmak da kolay olmaz diye bilinir.

Sessiz ol(a)mamak veya sessiz kal(a)mamak arasındaki sessizlik, hem dildir (vardır) hem de yoktur. Sonuçta onda ne aranırsa vardır. Onun bir “nedeni”ni söylemek için bir literatürü vardır. Alain Badiou “düşünme dünyanın mevcut haliyle yüz yüze geldiğinde bir hoşnutsuzluğa kapılmıyorsa felsefe de olmaz” (Badiou, 2006: 11) demişti; biz de Badiou’dan hareketle diyoruz ki: sessizliğin mevcut haliyle yüz yüze geldiğimizde bir hoşnutsuzluğa kapılmamak elde değildir.

Sessizlik, sessizlikten önce sessizlik bilgisini tüketmelidir. Sessizliğe yazmak; öncesizliği ve sonrasızlığı; sürekliliği ya da süresizliği ya da sonsuzluğu imlemez; sadece bir türlü başlayamamanın üzerinde durur ki bu da zaten bilinen bir başlangıç olmaktan uzaktır. Bu noktada bildiğimiz ya da öğrendiğimiz sessizliği -ki bu bazen hissettiğimiz sessizliği de içerir- “sessizlik san(r)ısı-tan(r)ısı-tınısı” diye işaretleyelim. Bu işaret, sessizliğin anlamlandırılmasıyla yüklüdür. Bu anlamlı sessizliklerle dolu literatür, sessizlikten *yazılamayan*’a / *başlangıç*’a / *söz*’e bağlıdır.

Sessizliği anlamın dışında(n) betimlemek gerekir. Sessizliği *yazılamayanın* dışında karşılamak onu yazacağımız savından hareket etmez. Sessizliğin yazılamazlığı, sadece sessizliği bilindiği gibi yazmaya yarar. Öte yandan bu çalışma, “yazılabilir” *yazılamayanı* aslında “yazmadan” yazacağını öne sürmeyecektir. “Bizim her an sadece elimizde bulunan sözcüklerin aşağı yukarı ifade edebileceği düşüncelerimiz var” (Nietzsche, 2009: 182) ise yaklaşmak için sessizliğe dair düşüncelerden kurtulmamız lazımdır ki bu büsbütün sessizlik değildir. Sessizlik için sessizlikten arınmak; sessizliğe bir ses vermek; onu konuşurmak, sessizce konuşmak ya da ondan konuşmak anlamına gelmez. Sessizlik, anlamaya gelmez. Onun anlamaya gelmemesi ise o, anlamsızdır demek değildir. O, öznesiz; yüklemsiz; sıfatsız (bu haliyle yüzsüz); zarfsız (bir haliyle yazısız) kısacası cümlesizdir. Sessizliği bu nedenle konuşurmak yersizdir.

Şimdiye kadar yapılan çalışmalar sessizliği söz gibi ele almış, ondan bir çeşit söz bilgisi elde etmişlerdir. Özetleyecek olursak; dilbilimsel açıdan incelenen sessizliklerde insanın sessizliği (susma) vardır (Bkz. Jaworski, 1993; Kurzon, 1998; Daeunhauer, 1980). Felsefe sessizliği çeşitlendirse de

iletişimin diyaloğun izlerini taşıması gibi sessizlikler de suskunluğun izlerini taşımaktadır. John Zerzan, felsefede genellikle sessizliği “suçlayan” filozoflar görmüştür: “Aristoteles sessiz olmanın mide gazına sebep olduğunu iddia ederken, Sokrates sessizliği bir saçmalık alanı olarak suçladı (...) Hegel konuşulamayan şeyin tamamen yanlış olduğunu, sessizliğin üstesinden gelinmesi gereken bir kusur olduğunu açıkça belirtti. (...) Derrida sessizliği düşüncenin nihilist düşmanı olarak suçlayarak ‘ilkel ve önmantıksal sessizliğin şiddetini’ sertçe kınadı” (2007). Öte yandan Zerzan’a göre sessizliği hiç de kötü bulmayan filozoflar vardır; Schopenhauer ve Nietzsche gibi (2007). Felsefenin konuşmaya söz veren hali dikkate değerdir. Yine de sessizliğin söze benzetilmesinin sonlanacağı yeri yine felsefede aramamız gerekir; düşünmek sessizleştirir diye değil; felsefe dışarda kalmaya izin veriyor diye. Bildiğimiz sessizliğin karşısında durmak da sözün dışına çıkmak anlamına gelmektedir. Roland Barthes, “dilsiz düşünce olmadığını” (2009: 63) yazdığına göre *sessizliği düşünmemek*, sözden bir çıkış yolunu imlemektedir.

Sözün dışına söz söyleyerek çıkmak mümkün müdür? Okurun soracağı bu sorunun imkansızlığını tek başına yazı aşmaktadır. Elbette bütün bir yazı değil belli bir tür yazı. Yazının “bilincin yapısını değiştirdiğini” söylemek (Ong, 1999: 97); yazıyı sözün yanında ikincil konumdan kurtarmak (Derrida, 2010) veya yazının “dilin tutsağı olmuş insan” (Bkz. Barthes, 2009: 62) için “hem bir sınır, hem bir durak, tek sözcükle, güven verici bir düzenleme uzamı” olmasıyla (Barthes, 2009: 19) yazıyı farklı bir biçimde düşünmek; yazı bilgisini tüketen bir yazıya yol açar. Yazının ne’liğini, yazı yazarak değiştiren yazarlara baktığımızda sözden ayrıldığımız yerin yazı uzamı olduğu görülecektir. Sessizlik için bu uzama bir eklemeye bulunmak gerekir. Sessizlik, yazı yüzeyi haline gelen ve yazılabilen bir uzam gibi sessizliği yazmayı değil; ama sessizliğe yazmayı içerebilir. Sözcükleri sözün sözcükleri gibi kullanmamak da kelime oyunu değil; kelimeyi oyuna getirmektir. Kelimeyi oyuna getirmek; Deleuze, Blanchot, Beckett’de görülebileceği gibi çeşit çeşittir. Sessizliğin sözcüğü oyuna getirdiği yer ise Maurice Blanchot Düşüncesi’ne çıkmaktadır.

Sessizliği söze değil yazıya yerleştirmek sessizliğin ilk elde düşündüreceklerinden kaçmanın bir yoludur. Yazıyla hem sözden hem de “yazınsal dilden sıyrılma” (Barthes, 2009, s. 59) mümkündür. “Dilin belirtili bir düzenine şu ya da bu biçimde tutsak olmaktan kurtulmuş bir ak yazı yaratmak” (Barthes, 2009: 59) yazıdaki özgürlüktür. Yazıyı bir “aykırılık” olarak nitelendiren Barthes’a göre “sözcüklerin dekoru üzerinde düşüncenin mutlulukla havalandığı bir hiçlikten yola çıktıktan sonra, yazı gittikçe artan bir katılmanın tüm durumlarından geçti; önce bir bakışın, sonra bir edimin,

en sonunda bir öldürmenin konusu olduktan sonra, bugün son durumuna, yokluğa ulaşmaktadır” (2009: 15). Bu yokluk Barthes tarafından “yazının sıfır derecesi” olarak adlandırılmaktadır ve Blanchot'da karşımıza çıktığı haliyle ak (blanc) yazı, “arılıktan çok, yokluğu belirtmektedir: Boş sayfa (page blanche) gibi” (2009: 16 n8). Blanchot'nun boş sayfası gösterir ki; Blanchot hakkında olmayan, yazılmamış bir metin “aylaklığın derinliği”ne (Blanchot, 1993c: 41) katılabilir:

Yazmak yalnızca alışlagelmiş sözcükleri daha ustalıkla, daha varsıl bir bellek ya da müziksel kaynaklarının daha uyumlu bir biçimde biraraya gelmesiyle kullanmaktan oluşsaydı düşleyeceğimiz bir o kadar daha anlam olurdu. Yazmak asla kullanılan dili kusursuzlaştırmaktan, onu daha katıksız kılmaktan oluşmaz. Yazmak yalnızca, içinde hiç bir şeyin ortaya çıkmadığı, konuşmanın, gizlenmenin bağrında, henüz ancak sözün gölgesi olduğu bu noktaya yaklaşmanın yazmak olduğu yerde başlar bu söz yalnızca kendi imgesi olan dil, imgesel dil ve imgelemin dili, kimsenin konuşmadığı dil, ve son olarak, kendimizi duyurmak istiyorsak kendisini *sessizliğe* mahkum etmek gereken, dur durak bilmeyenin ve sonu gelmeyen mırıltıdır (Blanchot, 1993c: 43).

Yazıyı, yazı üstünde okuyan incelemeyle değil yazarak çalışmak; yazılanın değil; yazmanın (yazma ediminin) üzerinde duracaktır. Yazı, Blanchot Düşüncesi ile sessizliğe yazma imkanı vermektedir. Sözün dışında olan, sessizliğin düşündürdükleri değil; sessizliği düşünmemektir. Hem yazılan hem de yaşanmış olandan kurtulmak arzusunda olduğunu söyleyen Philip Sollers, bunun nasıl mümkün olacağına şu şekilde yanıt verir: “Hemen her zaman yaşanmaz olanın açığa çıkarılması yoluyla. Bitmiş tamamlanmış olandan kurtulma arzusuyla” (2010: 74). Sessizliğe nasıl yazılacağı sorusuna Sollers'in *nasıl*'ı yanıt vermektedir. Başka bir deyişle, böyle bir yazının kendine ait bir *nasıl*'ı bile yoktur. Sessizliğin bitmiş, tamamlanmış olan bilgisinden sıyrılmak gerekir. “Yaşanmaz olan” sessizliktir; çünkü hep incelenmiştir. Özetle, ne sessizlik ne de Blanchot incelemeye gelir.

Yazıyı incelemenin yerine geçirmek. Sessizliğin halihazırdalığının reddi. Sessizliğe yazmak; onu bir yüzey gibi ele almak sonuçta bildiğimiz sessizliği yadsımakla başlar. Sessizliğe yazmak ve sessizlikle düşünmek harf değiştirmek, *i'nin yerine e'ye geçmek*'tir. Sözün dışına yazarken çıkmak; sessizlik için ancak belirli bir yazım tarzıyla mümkün olabilir. Yazı, yazılarak tek başına sessizliğe varmaz. Sessizlik yazımı olarak

adlandırdığımız şey, söz/yazı içinden geçen ve sessizlik bilgisini silen bir yazımı imlemektedir. Yazımın kendisi bir inceleme değil; uzama denk düşen bir eylemle, sahnelemedir. İnceleme değil; sahneleme de sessizliğe yazmak için sessizliği bırakır.

Foucault'nun deyişiyle “öznenin dışlandığı bir dile doğru yolu açan” (2006a: 192) Blanchot'nun dışarı deneyimi, dışarının dışında kalmanın deneyimidir. Yazarak sözün dışına Blanchot bile çıkmamıştır daha. O halde yapılması gereken dışarı çıkma deneyimiyle bulunduğumuz yeri alt üst etmektir.

Blanchot'nun yaptığı gibi kendi söylemini olumsuzlamak ise, onu hiç durmadan kendi dışına geçirmektir, (...) ilke olarak kendisi ve boşluktan başka bir şeye sahip olmadığından saf bir köken olan, ama aynı zamanda bir yeniden-başlangıç da olan (...) bir başlangıç için özgür kalmak amacıyla onu olduğu yerde, kendinin uzağında bırakmaktır. Düşünüm değil, unutmama; çelişki değil, silen itiraz var; uzlaşma değil, durmadan tekrarlama, kendi birliğini zahmetle ele geçirmeye çalışan tin değil, dışarının sonsuz erozyonu; nihayet aydınlanan hakikat değil, daima önceden başlamış olan bir dilin oluk oluk akması ve hayalkırıklığı (Foucault, 2006a: 195).

Dışarı düşüncesinin ve deneyiminin gelip dayanacağı yer, başka türlü bir söz; “bir mırıltı değil bir söz ve rastgele bir söz değil, ayrı, doğru, erişebileceğim bir söz” (Blanchot'dan aktaran Foucault, 2006: 196) ise sessizliğin dışarıda bir yeri yoktur. Ancak dışarı deneyimi, sessizliğe tam da uymayan haliyle sessizlik yazımına bir alan sunmaktadır. Blanchot Düşüncesi'nde sessizliği yazıya çekmek uyumsuz örneklerle mümkündür. Yazı alanı Blanchot'da görüldüğü haliyle kurgusaldır. “Kurgusal olan asla şeylerin ve insanların içinde değildir (...) kurgu görünmez olanı görünür kılmaktan değil, görünür olanın görünmezliğinin ne kadar görünmez olduğunu göstermekten ibarettir. Uzamla derin akrabalığı buradan kaynaklanır ki, düşünüm için olumsuz neyse kurgu için uzam odur” (Foucault, 2006: 196). Dışarı deneyimi yalnızca Foucault'nun Blanchot okumasında ya da bu metinlerinin uzamında karşımıza çıkmaz. Dışarı deneyimi metinlerarasında, sessizliğe yazmada ortaya çıkan ve salt özne yokluğu ya da dil değişikliğiyle açıklanamayacak bir deneyim alanı da açar. Bu alan dışarı çıkılamadığı için deneyimlenemeyen alandır (krş. “felaket, deneyimlenmeyen[dir]”, Blanchot, 1995: 7). Yazımın akıcılığında kendini gösteren böyle bir yolculuk da rastgeleliktedir. Blanchot'yu düşüncesinde

bırakmak; Maurice Blanchot Düşüncesi'nde sessizliğe rastgele yazabilmekten geçmektedir.

Maurice Blanchot Düşüncesi'nde sessizliğe yazmak; Blanchot'nun "parçalı yazı"sını (*fragmentary writing*) *imgenin yokluğu* ifadesiyle birlikte yazıya çekmeyi önermektedir. Blanchot'nun gerek sözcüklere taşıdığı gerekse onlardan çekip aldığı anlamlar, bütüncül yazının karşısındaki parçalı yazı ile açığa çıkarlar. Parçalı yazının yurdu Nietzsche'de işaretlidir (Blanchot, 2009: 77-100). Blanchot, "parçalı söz, Nietzsche'nin sözü, çelişki nedir bilmez. Garip olan da bu" (2009: 79) derken çelişkiye düşmekten çekinmeyen söz değil; yazıdır. Ne de olsa Nietzsche'nin konuştuğu görülmemiştir. Blanchot ya da Nietzsche olmayan, Nietzsche'den parçalı yazıyı, sonra tüm bir Nietzsche'yi açığa çıkarır. Ancak onun Nietzsche yorumunun isabetliliği başka bir yazının alanına girebilir.

Parçalı yazı, sözü tükettikçe söz, yazılaştır. Böyle bir yazımda yapıya veya bütünlüğe dair ne varsa yıkılıp gidecektir. Blanchot'ya göre,

Parça sözü, ancak son raddede söz sayılabilir. Bu, parça sözünün ancak sonda konuştuğu anlamına gelmez ama her türlü bilgiye, söyleme her zaman başka bir dille eşlik eder ve içlerinden geçer; bu başka dil oyunları, onları, bir çiftlenme biçiminde, durdurulamayanın, bitmek bilmeyen sonun konuştuğu dışarıya doğru çekerek kesintiye uğratar (2009: 87).

Parçalılık, sözcükleri devirebilmekten geçmektedir. Bunun yolu da "her sözcük bir önyargıdır" (Nietzsche, 2009: 182) diyerek sözcüklere karşı düşünen Nietzsche'den; Deleuze'ün "dilde kekeme" (Deleuze, 1997: 107) dediği yazım tarzından ve Beckett'te, Kafka'da Joyce'da ya da Bataille'da örneklenebilecek bir "yazıcı yaratıcılık"tan geçmektedir. Parçalı yazı aynı zamanda her ne kadar kendi yazımını böyle bir aykırılıktan mahrum bıraksa da Derrida'nın yazıyla yol açtığı yıkıma da (ya da yapısöküme) uyan bir şeydir. Parçalı yazının en önemli özelliği, çeşitlilik göstermesi, Nietzsche yazısıyla örneklense bile bir üslup olarak Nietzsche'yle sınırlı kalmamasıdır. Blanchot ise çeşitliliği çoğulculukta bulmaktadır:

Çoğulculuk, Nietzsche'nin geliştirdiği felsefenin belirleyici özelliklerinden biridir ama çoğulculukta bile bir yandan felsefe vardır, bir yandan da felsefeyle yetinmeyen vardır. Felsefi çoğulculuk (...) bize anlamın hep çoğul olduğunu anımsatır, anlamlandırmalarda aşırı bir bolluk olduğunu ve "*Birin her zaman haksız olduğunu*", oysa "*Hakikatin ikide başladığını*"

anımsatır”: yorumlama gereksinimi de bundandır (...) Demek ki iki tür çoğulculuk var. Biri bulanıklığın felsefesidir, çoğul olma deneyimidir. Bir de o öbür tuhaf çoğulculuk vardır, çoğulluğu da birliği de olmayan, parça sözünün dilin kışkırtması olarak içinde bulundurduğu çoğulculuk, her şey söylendiğinde hâlâ konuşan çoğulculuk (2009: 81).

Maurice Blanchot Düşüncesi, yazılan uzam ve bu uzamda yaratılacak uzamlarda belirgin hale gelebilir. Denilebilir ki, bu düşünce yazarken kendini gösterir. Düşüncenin sonu yazarken gelmez; çünkü Blanchot için yazmak, “sonu gelmeyen, dur durak bilmeyendir” (1993c: 22). Maurice Blanchot Düşünce’si, “Parçalı Yazı”da, kendi düşüncesini Nietzsche yazısına gömen bir Blanchot bulmaktadır. Başka bir deyişle, parçalılık, Nietzsche aracılığıyla Blanchot’yu karşımıza çıkaran bir özellik taşımaktadır. Ancak çelişkiye düşmekten çekinmeyen, diyalektikten ve –yer yer varlıktan söz etse dahi- ontolojiden kaçmanın da bir yolunu bulacak (Bkz. Blanchot, 1993a: 10) bir düşünce, Maurice Blanchot Düşüncesi’ne geçit verebilir.

Blanchot için “düşünmek, süslemesiz ve fısıltısız yazmak” (1993c: 35) anlamına gelse de yazarken düşünmenin; düşünmeden yazmak diye okunabilmesi mümkündür. Yazı yüzeyinde gezinen bir düşüncenin ne diyeceği belli olmaz. Blanchot’da söz ve yazı ayrımı bir Derrida kadar belirgin bir şekilde ifade edilmese de sessizlik; Blanchot’da yazının sözden farkını göstermektedir: “Yazılacak sözün sonsuza dek sessizliğe gömülmesi gerekir” (1993c: 105). Kesinlikten uzaklaşırken, alabildiğine kesin ifadelere yer vermek; bir cümlenin türlü şekillerde okunabilmesi bu düşünce üzerinde hiç bir sözün terk edilmemesiyle son bulur. Çelişkili sözler Blanchot’da da mevcuttur.

Sessizliği, kendi imgesinde açığa çıkmayarak gösteren Blanchot, bir uzama çekilerek yazmayı örnekler. Bu uzam ortada olmayan, görülmeyen bir uzamdır. *İmgenin yokluğunun* gösterdiğiyse şudur: Maurice Blanchot diye biri yok’tur. Yazısını anlatmak için “görünebildiği ölçüde ‘kişi’ye bakmak” (Batur, 1993: 9) gerekliyse, “Blanchot’nun (1907 doğumludur), bugüne dek yayımlanan tek fotoğrafı, 1980’lerin ortasında *Le Nouvel Observateur* muhabirinin tele-objektifle yakaladığı bir enstantenedir (...) ne ki o silüetin sahiden yazara ait olduğundan emin değiliz” (Batur, 1993: 9). Enis Batur’un *Yazınsal Uzam*’ın önsözünü yazdığı zaman bilinen tek Blanchot fotoğrafına, günümüzde yazarla ilgili web siteleri incelenirse üç belirsiz fotoğrafın daha eklendiği görülecektir. Ne var ki bu belli belirsiz fotoğraflar bile Blanchot’nun imge yokluğunu tamamıyla ortadan kaldıramamaktadır.

Blanchot'nun az sayıda fotoğrafıyla adeta yok sayılan Blanchot imgesinin bu derece önemli bulunması şaşırtıcı gelebilir. Ancak düşünürün imgesi onun düşüncesini de gösteriyormuş gibi Nietzsche'nin veya Derrida'nın yüzleriyle basılan Nietzsche veya Derrida kitaplarını düşündüğümüzde Blanchot'nun yokluğu, "görmediğimiz başka ne olabilir ki, hatta *göremeyeceğimiz?*" (Leader, 2004: 22) sorusuna sadece Blanchot yanıtını vermekten öteye gidememektedir. Bu yoklukta altını çizmemiz gereken, Blanchot'yu bir kişiden bir kelimeye çekenin, bir neden olmayacak gibi görünen fotoğraf yokluğuna bağlanmasıdır. Bu yokluğa "silüet" halinde ne var ne yok Blanchot imgesi düştüğünde seçilemeyen Blanchot imgesi yazıyı, yazan kişiden uzaklaştırır. Neden? Blanchot neden sorusunu da boşa çıkarır. Uzamdaki uzam ya da yazıdaki Blanchot, seçilmeyen bir yazarın okunamayan yazısına sorulmuş bir soru halindedir. Böylesi bir cümleden kalan belirsizlikte Blanchot uzamın müphemliğidir. Yazıdaki Blanchot'yla yazılabilecek veya görülecek bir alan kalmamıştır. Blanchot'nun yazısı yazınsal uzama rağmen mekânsızdır. Kendi imgesi ise *Ölüm Hükümü*'ndedir. "Fakat düşünce bir kişi değildir, öyle yaşasa ve davransa bile" (Blanchot, 1999: 46). Düşüncesinden kendini böylesine silen başka bir düşünür daha yoktur. Bu belki de her cümleye nüfuz eden Nietzsche imgesinin birebir karşıtı olma halidir. Fazla anlamlar yüklediğimiz fotoğrafsızlığa, söze hitap etmeyen insan ya da "konuşmadığında buyurgan" olan "hiç kimseye hitap etmiyordu" dediği *Son İnsan* (Blanchot, 2008: 5-6) eklenir.

Bir yazarın eşlik etmediği her yazı, yazarı yazıdan silmek için çok fazla çabayı gerektirmeyecektir. Blanchot, kendi yazarlığını dahil etmediği yazılarında hiçbir şey söylemediğinin farkındadır. "Ona [yapıt-sanat yapıtı, yazınsal yapıt] daha fazlasını söyletmek isteyen hiç bir şey bulamaz, onun hiçbir şey söylemediğinin ayırımına varır" (1993c: 18) dediğinde bu ayırımı okuyucunun fark edeceğini söylemiş olsa da okuyucularının yaptığı onun yazılarına hep daha fazlasını söyletmektir. Blanchot ise hakkında söylenecek hiçbir sözü geri çevirmeyen seçilemeyen bir uzaklıktadır. Bu uzaklıkta da Maurice Blanchot Düşüncesi sessizliğe yazacak bir mesafe bulmaktadır.

Sessizliğin bilgisindeki susan insana karşılık Blanchot'nun sessizliğinde öncelikle konuştuğunda bile aslında konuşmayan bir insan vardır. Bu "aldatmaca", anlamlı sessizlikler arayan sessizlik bilgisinden farksızdır. *Son İnsan* (2008), *Ölüm Hükümü* (1999), *Karanlık Thomas* (1993b) sessizliği yazar; *Felaket Yazısı* (1995), *Sonsuz Söyleşi* (1993a), *Yazınsal Uzam* (1993c) ise sessizliğe değinir. Yazmak ile değinmek ayırımında sessizlik bilgiye eklendiğinde sessizliği eskitir. Blanchot yazınında ilk karşımıza çıkan da böylelikle *Eski Sessizlik*'tir.

Tek güçlü noktam sessizliğimdi. Böylesine büyük bir sessizlik düşündüğüm zaman bana inanılmaz görünüyor; bir erdem değil bu, çünkü hiçbir şekilde konuşmayı aklıma getirmede; fakat haklı olarak, çünkü sessizlik asla şöyle demez: dikkatli ol, burada bana açıklamak zorunda olduğun bir gerçek; ne hafızamın, ne günlük yaşamımın ne işimin, ne eylemlerimin, ne sözlerimin, ne de parmaklarımdan dökülen sözcüklerimin dolaylı ya da dolaysız biçimde tüm kişiliğimin fiziksel olarak bağlı olduğu şeyi ima etme gerçeği var. Bu kapalılığı anlayamıyorum (...) Sessizliği kaybettim ve bunun için duyduğum pişmanlık ölçüsüzdür (Blanchot, 1999: 47).

Blanchot'da “sessizliğe üşüşen” ya da sessizliğe çevrilen sözcükler etrafında kurulmuş bir yazı söz konusudur. Sessizliği eskiliğinde çağrıştıran sözcükler; ölüm, yalnızlık, gece, dışarı, yazı, yapıt vb. Blanchot'nun neredeyse bütün sözcükleridir. Yine de bu sözcükler bir sessizlik dili kurmaz. Gece bildiğimiz gece değildir (Bkz. Blanchot, “Dışarı, Gece”, 1993c: 155-168). Yazı bildiğimiz yazı değildir, “Orpheus’us bakışıyla başlar” (Blanchot, 1993c: 168). Sözcük yerli yerinde dururken anlamı, uzaklaşmaktadır. Maurice Blanchot Düşüncesi’nde “sessizlik ve Blanchot”, Blanchot'nun *Eski Sessizliği*’nde yazıya çekilecek başka bir sessizliği bulduğunda yer değiştirebilir. Bir şey demeyen Blanchot yazısı, bu düşünceyi de geri çevirmeyecektir.

Geri çevrilmezlik yazı alanını çıkışsız bırakır. Yazı alanında sessizliği eskitecek anlamlar, sözcükler ve imgeler birikir. Sessizliği Blanchot Düşüncesi’nde yazıya çekmeden önce sessizliği eski yapanın ne olduğunu Blanchot yazısıyla örneklememiz gerekmektedir. Sessizliği eskiten, sessizlik adına konuşmak ve onu tanımlamaktır. Blanchot’ya göre “dil olmadan hiçbir şey gösterilemez. Ve sessiz kalmak hala konuşmaktır. Sessizlik imkansızdır. Bu nedenle onu arzularız” (Blanchot, 1995: 11). Blanchot için önemli kaynaklardan biri olan Mallarmé’in dili, sessizliğin Blanchot için tanımlandığı dildir. “İlkel söz salt sessizliktir” (1993c: 35). Blanchot’ya kalırsa, ilkel sözü yazıldığı gibi anlamakta çok da acele etmemek gerekir; çünkü

ilkel söz hiç de ilkel değildir. Gösterdiği şu anda yoktur. Mallarmé “incecik kağıdın içine...ağaca ait ve ağır tahtayı koymak” istemez. Ancak ağaca günlük dilin kullandığı biçimde de olsa ağaç sözcüğünden daha yabancı bir şey yoktur. Hiç bir şeyi adlandırmayan, hiçbir şeyi göstermeyen, hiçbir şeyde yaşamayı

sürdürmeyen bir sözcük, sözcük bile olmayan, kullanılır kullanılmaz olağanüstü bir biçimde kaybolan sözcük. Öze bundan daha yaraşır, sessizliğe bundan yakın ne var? (1993c: 35).

Blanchot'da “sözcük bile olmayan” sessizlik yine de bir sözcüktür. Mallarmé Deneyimi'nin “hep üzerinde durduğu merkezsiz nokta (...) anlaşılmaçılığın ta kendisidir” (1993c: 39). Sessizlik ya da anlaşılmaçılığın duyulara hitap eden, gözle görülür bir yan da bulunmaktadır. “Söz gümüş, sükül altın olsa da sessizliğin rengine hangi renk benzemektedir?” *Cage, White, Mallarmé, Silence* başlıklı yazarı bilinmeyen bir yazı, bu soruya “beyaz” yanıtını vermektedir (Bkz. 2011). Yazıya göre John Cage Robert Rauschenberg'in resimlerinden etkilenecek sessizliği beyaz renkle bağdaştırmış ve Cage'in “sessiz çalışma”larına ilham verenin de bu beyaz tablolar olduğu vurgulanmıştır. Mallarmé da beyazlık ve sessizlik arasında benzer bir bağlantı kurmaktadır. Derrida'nın “İkili Oturum”una atıfta bulunan bu yazıda ayrıca Mallarmé'nin *Mimique* metninde sessizliğin önemli bir tema olduğu vurgulanmaktadır (2011). Özetle, sessizlik kendini Cage ve Mallarmé'da beyaz renkten çıkarır.

Blanchot'daki bitmemişlikle örülü olan yazı da yine bildiğimiz eski sessizliğe yaklaşmaktadır. Ne de olsa sessizlik, konuşmadaki yerini bitmemişlikte, sözün devamını getirme hazırlığında bulacaktır. Bu fazlasıyla yakın birbirini karşılama hali, Blanchot'nun, yapıtın önemli bir özelliğini daha açmasıyla kesintiye uğrar: Blanchot'nun bir şey söylemeyen yapıtı, sanatın dil olmadığını öne süren Darian Leader'ın “Van Gogh'un ileri sürdüğü gibi, ‘Ressam bir şey söylemez’ ve Bacon bunu yineliyor, ‘Bir şey söylemiyorum’” (2004: 108) satırlarını okuduğumuzda bir kez daha yinelenir. Bir şey söylememek sessizlik olarak okunabilir. Denilebilir ki, Blanchot'nun “Yazar ve Yapıt” ilişkisinde yalnızlıktan geçen *Eski Sessizlik* bulunur (Bkz. Blanchot, 1993c).

Yazmak bitmemişlikle birlikte “sözlerimizin sessizliği”ni (Blanchot, 1993c: 157) taşır. A. Leroi-Gourhan'a göre “sözü açığa çıkaran eldir” (aktaran Barthes, 2007: 76) ve “yazı, *her zaman* harekete ilişkindir” (Barthes, 2007: 76). Elin devreye girmesiyle harekete geçen bir yazı sessizliğe çekilebilir. Blanchot'nun farkı yazıyı, “müdahale etme gücünü” gösteren yazmayan ele çevirmesidir: “Egemenlik hep öteki elin, yazmayan, gerektiği anda araya girebilecek, kalemi yakalayıp onu uzaklaştırabilecek elin işidir. Demek ki egemenlik yazmayı kesme, yaşanan ana haklarını ve sonuca götüren keskinliğini geri vererek, yazılanı durdurma gücünden oluşmaktadır” (1993c: 21). Yazma edimi bu noktada bir söyleşiye yaklaşmaktadır. Blanchot *Sonsuz Söyleşi*'de yer alan “Interruption” başlıklı

yazısına, iki kişinin aynı anda değil; sırayla, birinin konuşması sona erdiğinde diğerinin konuşmaya başlamasıyla açıklık kazanan söyleşinin en basit tanımıyla başlar (1993a: 75). Sessizliği yazının başlangıcına bakarak konuşmada bir es haline getirmesi beklenirken yazı iki farklı kesilmeye yer verir. Söze karışmak; söz ile yaşadığımız biri diyalektik diğeri de diyalektik olmayan iki farklı deneyime karşılık gelmektedir. Biri bütünlüğe dayanan “evrenin konuşması” (*the speech of the universe*); diğeri de sonsuzluk ve tuhaflığa dayanan yazının konuşması (*the speech of writing*) dir (1993a: 78).

Blanchot’un yazıda bulduğu diyalektik düşünme biçimini değiştirme gücü, yazının sözünü yaratma çabasıyla bizce kesintiye uğramaktadır. Sessizlik Blanchot’un, *Felaket Yazısı (The Writing of the Disaster)*’nda olduğu gibi tanımlarla çoğalan, her cümlede başka tanımlanan ve böylelikle hiç tanımlanmayan felaket sözcüğü gibi değildir. Felaket, “yok anlam”ını (*absent meaning*) yazma ediminden alır (Bkz. Blanchot, 1995: 41). Yazmak Blanchot’un dışarısını, eser yokluğunu (*the absence of work*) gösterdiği uzama karşılık gelirken; sessizlik, yazdığı kurmacalarda özne yokluğunu duyumsatan, karakterlerine işleyen bir durumdur. *Felaket*, Blanchot için, deneyim olanağından kaçmaktır, yazının sınırıdır (1995: 7) Başka bir anlatımla, yazmak, dışarı deneyimini yaşarken dışarının dışında kaldığını duyumsamaktır. Blanchot’ya göre “yazmak için önce yazmak gerekir. Yazmanın özü, deneyimin güçlüğü ve esinin sıçraması da bu çelişki içinde yer alır” (1993c: 168). Blanchot’un düşüncesi “gerçekdışının dili (...) sessizlikten gelir” (1993c: 35) diye yazdığında sessizlikten geriye ne kalır? Görünüşe göre sessizlik, “yazı düşünürü”nden alınıp Blanchot Düşüncesi’nde yazıya çekilmediği sürece yazı uzamında eskimeye devam edecektir.

Sessizliği Yazıvermek: Öleyazmak

Sessizliği yazıya çekerken Blanchot’un düşüncesinde iki durum dikkat çekmektedir. Bunlar bir söz üzerindeki nüfus artışı ya da konuşan insan sayısının çokluğu ile uzamın muğlaklığıdır. Maurice Blanchot Düşüncesi, Blanchot’un ikiye ayırdığı sözcüklerinin arasında yer tutar. Yazıya yerleşmek böyle bir şeydir. Blanchot’dan çekip alınan sessizlikte yazılan Maurice Blanchot Düşüncesi’nde “sessizliğin ikilemesi” ile karşılaşırız. İkileme, sessizliğin hem eski ve yazılacak sessizlik olmak üzere ikiye ayrılmasını hem de sessizlikten uzaklaşmayı imlemektedir. Yazı yüzeyinde aşamayacağımız bir çelişki yoktur. Daha doğru bir deyişle, çelişkinin Blanchot’da olduğu gibi bir önemi yoktur.

Blanchot’da söz üzerindeki sözlerin çoğalması çoğul konuşmada (*plural speech*) açığa çıkar (Bkz. Blanchot, 1993a: 3-82). Konuşmayı çoğaltmak;

yer yer yazıyı kesen bir diyalog görünümündedir (Bkz. Blanchot, “Speaking is not Seeing”, 1993a: 25-32). Blanchot'nun bir diyalog gibi ikiye böldüğü söz, karşısında başka bir sözü bulmaz. Çoğulculuk, Blanchot'nun kimden ya da kiminle konuştuğu belli olmayan, “özne yokluğu”yla dolu metinlerini yazıya döker. Bu belirsizlikte sessizliğe ilişkin sadece anlaşılması zor eski bir sessizlik kalır: Blanchot yazdığında, onun okunduğu yerde ne anlam verileceği bilinemeyen bir sessizlik olur.

Sessizliğin ikilemesi, eski sessizlikleri taşıdığı ölçüde bu sessizliklerden uzaklaşmaktır. Uzamı muğlaklaştırmak bu noktada Blanchot'nun düşüncesinde yazıyı labirentleştirir ve bu bir benzetme değildir. Joseph Vogl, *Terreddüt Üzerine*'de labirenti Walter Benjamin'i izleyerek “mütereddidin yuvası” olarak adlandırır. Vogl, “yolunu kaybetmenin uzmanlaşması”ni özellikle Kafka ve Beckett'le çoğaltır (Bkz.Vogl, 2011: 74-89). Ancak, Beckett ve Kafka'nın yolunu bilerek yitirmesi, en başta tereddüde yer bırakmayacaktır. Vogl, “Yazı ve Tereddüt” başlığı altında “yazmanın kendisinin tereddüde [nasıl] takıldığını” Kafka'nın *Şato*'sunu çözümleyerek örneklese de (2011: 93-101) bu bilinçli kayboluş da Maurice Blanchot Düşüncesi'nde işaretlenecek bir labirentin dışındadır. Bu düşüncedeki haliyle labirent, yazı düşünürünün düşüncesini boş bırakmasının sonucunda ortaya çıkan bir uzamdır.

Labirent, *Yazınsal Uzam*'da hiçbir yere gitmeyen rastgele yürüyüşte bulunur ve “ileri atılmış her adımın aynı zamanda geriye doğru bir adım olduğu ya da olduğu yerde dönüp durduğu döngünün kaçınılmazlığına boyun eğdiği uzama sürükleyen hatadır” (1993c: 157). Uzamın muğlaklığından kalan, yazının anlamında meydana gelen Blanchotvari değişimlerdir. Blanchot'da yazının anlamı ölümdedir saklıdır (Bkz. Hasse ve Large, 2001: 51). Yalnızlık, hem yazarı hem de yazıyı anlatır ve eskitir: “Yazmak, içinde büyümenin tehdidinin olduğu yalnızlığın doğrulanmasına katılmaktır” (1993c: 28). Böylelikle yazmanın hem yazıyı hem de yazarını kuşatan “temel yalnızlık” olduğunu ileri sürmek mümkündür (Bkz. 1993c: 16-29).

Yarım bırakılan, bitmemiş bir sessizlik. Sessizliğin eski anlamı tamamlanmamışlıkla, bitmemişlikle, boşluklarla, söz hazırlığında kendini bulur. Blanchot'da yazı, bambaşka bir biçimde yazılırken; başka sessizliğe değinmez. Sessizlik yerine eski sessizlik içinde sessizliğe katılan ya da sessizliğe çevrilebilecek bir dizi söz bizi karşılar. Sessizlik sözcüklere geçer. Bulaşıcı bir hastalık, belki de delilik. Üstelik Derrida'nın Foucault'nun *Deliliğin Tarihi*'ni “suskunluğun bir tarihi var mıdır?” diye sorarak reddettiği zamandan bu yana sessizliğin geçmişinden de söz edilemez gibidir (Bkz. Boyne, 2009: 86). Sessizliğe yazarken *Eski Sessizlik*'ten geçmek; bir tarih taşımak anlamına mı gelir? Hayır. Blanchot'da sadece primitif halde,

işlenmemiş ve bütün o sessizlik ifadelerine rağmen yazılmayı bekleyen bir sessizlik vardır.

Blanchot sessizliğe çekilebilecek ölümü, geceyi, felaketi değiştirirken sessizlik yerli yerinde durur. Üstelik “her şey söylendiğinde [bile] geriye kalan söylenecek tek şey felakettir” (1995: 33). Sessizlik yerinde durmakla kalmaz; bütün kelimeler harekete geçerken yazıda unutulur. Yazara gelince, Blanchot’ya göre “söylediği tümüyle” kendinden yoksundur: “Yazar yazılana hakkını verdikçe düşüncelerini asla dile getiremez artık, sana da bundan fazla yönelemez, ne de bir başkasına sözü bırakabilir. Yazarın olduğu yerde yalnızca varlık konuşur -bu, sözün artık konuşmadığı, ama varolduğu, ama kendini varolmanın salt edilgenliğine adadığı anlamına gelir (1993c: 22). Sözün konuşmaksızın varolduğu anda bir sessizlik bulunursa bu ancak e.e. Cummings’e⁶ atıfla “bakınan söz olur”.

Blanchot sorar: “Yazar neyi anımsamalıdır? (...) Kendisini anımsamak için kullandığı araç ne gariptir ki unutmaya ögesinin ta kendisidir: Yazmak” (1993c: 24)⁷. Sessizliği yazıya çekerken yazı nasıldır? Yazmak dili, kelimeleri ve harfleri düşürerek bırakmaktan geçmektedir. Yazı yüzeyinde Blanchot’yu hatırlatan ama Blanchot’nun olmayan bir biçimde “ak yazı” vardır. Sessizliğe yazarken, Blanchot, yazıyı yazarak ölüme yaklaştırdıkça “ölecek duruma gelmek” anlamına gelen “öleyazmak” (Bkz. *Türkçe Sözlük*, 1988) açığa çıkar. Bu hem Blanchot’daki bitimsiz ölme sürecini hem de bir kelimeyle yazma eylemini imleye benzer. Ancak “öleyazmak” Blanchot’nun değildir. Yazı kelimeyi oyuna getirerek bir harf ortaya atar. Öleyazmayı (sözcüğü) devirecek “y” harfiyle önce öleyazmak sonra eklenecek yeni harflerle öleye yazmak haline getirir. Son değişiklik her ne kadar kelimenin kural gereği ayrılmasına gerektirse de Blanchot Düşüncesi açıklama yapmadığı gibi kural da dinlemeyecektir. Ayrılması gerekli bir bitişiklikte öleye yazmak; Blanchotvari çeşitlilikte kelimeyi oyuna getirme sürecini de bitimsiz kılacaktır. Kelimeleri harflere çektirmeyi içeren bir yazı sessizliğe yazının anlamını değiştirerek değil “yazımı” değiştirerek karşılık vermektedir. Bu da yazı yüzeyinin görünümünü bütünüyle değiştirmekten geçmektedir.

⁶ Sessizlik/bakınan/ bir kuştur:yaşa/mın/dön/üm noktası/ (kardan önceki arayış), Bkz. E. E. Cummings, “Sessizlik”. (Çev. Cihat Salman). Isabella Alfandary, “E.E. Cummings’in Şiirinde Ses ve Sessizlik”. (Çev. Iğın Yıldız). içinde (109). *Yasak Meyve*. İki Aylık Şiir Dergisi. Ocak- Şubat 2010. Sayı 42: 107-112.

⁷ Ayrıca bkş. Barthes, “okuma, unutmaya”, 2006: 20-22; “Unutmaya Derrida’da kararverilemezlik deneyiminin bir parçasıdır”, Göksel, Nil. (2006). “Unutmaya, Parodi ve İroni”. *Derrida: Yaşamı Yeniden Düşünürken. Cogito* 47-48. içinde (361-368). İstanbul:YKY.

Yazıyı kelimelerle düşürmek, “kağıt parçaları üzerine sözcükler yazın, bunları bir şapkanın içine atıp karıştırın, sonra teker teker çekip bir kağıdın üzerine sıralayın; işte dadaizm” (aktaran Karaalioğlu, 1965: 83) diyen Tristan Tzara’yı çağırıştırır bir biçimde yeni bir dadacılığı mı imlemektedir? Hayır. Ölümle yazan Blanchot’un karşısına “Dada ölüdür” (Tzara, 2004: 65) diyen çıkmamaktadır. Ama yine de yazıyı çeldirecek benzerlikleri işaretleyecek olursak Tzara’dan da çekip alınacak sözler vardır: “Size sesleniyorum başlangıç yok” (Tzara, 2004: 20); “soru/n felsefe’dir” (2004: 21); “diyalektik bizi, zaten edineceğimiz görüşlere / sıradan bir biçimde/ götüren eğlenceli bir makinadır” (2004: 22); “BAKIŞLARA SON! / SÖZLERE SON! Artık bakmayın! Artık konuşmayın!” (2004: 41); “En acı haydutluk, düşünülmüş cümlesini bitirmesidir kişinin” (2004: 44). Yazı yüzeyinde Blanchot’yla oluşturulan ak yazı; yazıda dada’yla durmayacak bir yazı ve bu yazıların içinden geçen ne o ne diğeri olacak bir yazım: Sessizliğe yazmak böyle bir şeydir.

Sonuç

Bu yazı, Maurice Blanchot’un düşüncesinin bir açıklaması olmayı reddederken ne bu düşüncenin kendisi ne de karşıtı sayılabilen “Maurice Blanchot Düşüncesi” olarak adlandırılan uzamda sessizlik ve Blanchot’un yer değiştirebilmesini yazma deneyimidir. Böyle bir yazı deneyimini gerçekleştirme çabasını da yazının anlamını değiştiren ve yazarak boş bıraktığı yazı uzamını imgenin yokluğuyla çeviren Blanchot’ya borçlu olduğumuzu söylemimiz gerekir.

Ancak hakkında yazılanlara düşüncesini kapatan bir düşünür, yazı üzerindeki başka bir yazım denemesini olanaklı kılabilirdi ve biz de bu olanağı sadece Blanchot’un “hiç bir şey söylemeyen” metinlerinde bulduk. Bu deneme ayrıca okunabilirliği yazı tarafından bir engel olarak nitelendirerek engeli aşmanın yolunu da Blanchot yazınından geçecek bir yazıya bakmakta görmektedir. Sessizlik, başka bir yazıya, Blanchot’un açıklamaya gelmeyen halini yineleyerek alan açmıştır. “Sessizliğin ikilemesi” de Blanchot’da bulunan ve bu çalışma tarafından sessizliğin bildiğimiz anlamını yinelediği için *Eski Sessizlik* olarak adlandırılan sessizliği hem çoğaltır hem de ondan uzaklaştırır. Böyle bir yineleme ve uzaklaşma uzamı, aynı zamanda yeni bir yazımı sunmaktadır.

Sessizliği Blanchot’dan geçerek yazıya çekmek; “parçalı yazı” yüzeyinde sessizliğe çevrilebilecek bir parça bulmaktadır. Bu parçalılık, felaketin anlamı gibi “deneyimlenmemiş” bir yazma denemesi olarak da adlandırılabilir. Bu deneme, yazının anlamını Blanchot’daki anlamından ayrı tutmasa da yazım tarzını bütünüyle değiştirmekten geçmektedir. Sessizliği

yazıvermek haline gelen öleyazmanın; Blanchot'ya hiç uğramadığı da düşünülebilir. Bu noktada öleyazmayı harflerle öylece yazmak haline getirmek, yeni ve yine bir dadacılığın işareti olamasa da bu zorlayıcılık "uzama sürükleyen hata" (Blanchot, 1993c: 157) olabilir.

Mallarmé'nin deneyiminden yola çıkan Blanchot, sessizliği dile bağladığı için (Bkz. 1993c: 35) belki de "Blanchot'nun çalışmalarına geçen tek duygu üzüntüdür" (Bruns, 1997: xxiii). Bu üzüntüyü, Deleuze'ün Kafka'da bulduğu gibi görülmemiş bir kahkahaya (Deleuze, 2001: 64) çevirmek de mümkün gözükmemektedir. Sessizliğe yazmak; Blanchot'nun düşüncesinden Blanchot'yu açığa çıkarmaksızın rastgele geçmeyi imler. Blanchot'yu es geçmenin önemi, es vermek anlamına gelmeyecek bir sessizlikte, sessizliğe yazmaktır.

KAYNAKÇA

- BAC, Murat ve İtir Güneş. (2002). "Sükût ve Kelâm: Geçmişin ve Geleceğin Sessizlikleri İçin Görüngübilimsel Önsöylemler". *Vehbi Hacıkadıroğlu Armağanı Felsefe Tartışmaları*. (Der.Doğan Özlem, Hayrettin Ökçesiz ve Şükrü Argın). içinde (152-160). İstanbul: Everest.
- BADIOU, Alain. (2006). *Sonsuz Düşünce*. (Çev. Işık Ergüden ve Tuncay Birkan). İstanbul: Metis.
- BARTHES, Roland. (2006). *S/Z* (3. Baskı). (Çev. Sündüz Öztürk Kasar). İstanbul: YKY.
- BARTHES, Roland. (2007). *Yazı Üzerine Çeşitlemeler-Metnin Hazzı*. (2. Baskı). (Çev. Şule Demirkol). İstanbul: YKY.
- BARTHES, Roland. (2009). *Yazının Sıfır Derecesi-Yeni Eleştirel Denemeler*. (Çev. Tahsin Yücel) İstanbul: YKY.
- BATUR, Enis. (1993). "Bir Yazı Düşünürü için Portre Çalışması". Blanchot, Maurice. *Yazınsal Uzam*. (Çev.Sündüz Öztürk Kasar). içinde (9-11). İstanbul: YKY.
- BLANCHOT, Maurice. (1993a). *The Infinite Conversation*. (Trans. Susan Hanson). Minneapolis and London: University of Minnesota Press.
- BLANCHOT, Maurice. (1993b). *Karanlık Thomas*. (Çev. Sosi Dolanoğlu). İstanbul: Metis.
- BLANCHOT, Maurice. (1993c). *Yazınsal Uzam*. (Çev. Sündüz Öztürk Kasar). İstanbul: YKY.
- BLANCHOT, Maurice. (1995). *The Writing of the Disaster*. (Trans. Ann Smock). Lincoln: University of Nebraska Press.
- BLANCHOT, Maurice. (1999). *Ölüm Hükmü*. (Çev. Arzu Dalgıç Aydın ve Berna Kılınçer). İstanbul: Kabalcı.
- BLANCHOT, Maurice. (2008). *Son İnsan*. (Çev. İsmail Yerguz). İstanbul: Kabalcı.
- BLANCHOT, Maurice. (2009). "Nietzsche ve Parçalı Yazı". (Çev. Ömer Aygün). *Nietzsche: Kayıp Bir Kıt*. Cogito 25 (8. Baskı). içinde (77-100). İstanbul: YKY.
- BOYNE, Roy. (2009). *Foucault ve Derrida: Aklın Öteki Yüzü*. (Çev. İsmail Yılmaz). Ankara: BilgeSu.
- BRUNS, Gerald L. (1997). *Maurice Blanchot: The Refusal of Philosophy*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

- Cage, White, Mallarmé, Silence*. http://www.cobusen.com/proefschrift/300_john_cage_316/_cage_and_silence/316a_cage_white_mallarme_silence/cage_white_mallarme_silence.htm [19 Ağustos 2011]
- CLARK, Timothy. (1995). *Derrida, Heidegger, Blanchot: Sources of Derrida's Notion and Practice of Literature*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CUMMINGS, E. E. (2010). "Sessizlik". (Çev. Cihat Salman). Isabella Alfandary, "E.E. Cummings'in Şiirinde Ses ve Sessizlik". (Çev. Ilgın Yıldız). içinde (109). *Yasak Meyve*. Ocak- Şubat 2010. 42: 107-112.
- DAUENHAUER, Bernard P. (1980). *Silence: The Phenomenon and Its Ontological Significance*. Bloomington: Indiana University Press.
- DELEUZE, Gilles (1997). "He Stuttered". In *Essays Critical and Clinical*. (107-114). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- DELEUZE, Gilles ve Felix Guattari. (2001). *Kafka: Minör Bir Edebiyat İçin*. (Çev. Özgür Uçkan ve Işık Ergüden). İstanbul: YKY.
- DERRIDA, Jacques. (1992). *Acts of Literature*. (Ed. Derek Attridge). London: Routledge.
- DERRIDA, Jacques. (2010). *Gramatoloji*. (Çev. İsmet Birkan). Ankara: BilgeSu.
- EAGLETON, Terry. (2004). *Edebiyat Kuramı*. (2. Baskı). (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Ayrıntı.
- FOUCAULT, Michel. (2004). "Theatrum Philosophicum". (Çev. Işık Ergüden). *Felsefe Sahnesi: Seçme Yazılar 5*. içinde (202-229). İstanbul: Ayrıntı.
- FOUCAULT, Michel. (2005a). "Özne ve İktidar" . (Çev. Osman Akınhay) *Özne ve İktidar: Seçme Yazılar 2*. içinde (57-82). İstanbul: Ayrıntı.
- FOUCAULT, Michel. (2005b). "Stephen Riggins'le Söyleşi". (Çev. Osman Akınhay). *Seçme Yazılar 2*. içinde (123-139). İstanbul: Ayrıntı.
- FOUCAULT, Michel. (2005c). "Derrida'ya Cevap". (Çev. Işık Ergüden). *Büyük Kapatılma: Seçme Yazılar 3*. içinde (31-48). İstanbul: Ayrıntı.
- FOUCAULT, Michel. (2005d). "Gövdem, Bu Kağıt, Bu Ateş". (Çev. Işık Ergüden). *Büyük Kapatılma: Seçme Yazılar 3*. içinde (48-75). İstanbul: Ayrıntı.
- FOUCAULT, Michel. (2006a). "Dışarı Düşüncesi". (Çev. Işık Ergüden). *Sonsuza Giden Dil: Seçme Yazılar 6*. içinde (189-214). İstanbul: Ayrıntı.
- FOUCAULT, Michel. (2006b). "Delilik, Edebiyat, Toplum". (Çev. Işık Ergüden). *Sonsuza Giden Dil: Seçme Yazılar 6*. içinde (260-286). İstanbul: Ayrıntı.

- GILL, Carolyn Bailey. (1996). *Maurice Blanchot: The Demand of Writing*. New York and London: Routledge.
- GÖKSEL, Nil (2006). "Unutma, Parodi ve İroni". *Derrida: Yaşamı Yeniden Düşünürken. Cogito* 47-48. içinde (359-368). İstanbul: YKY.
- HAASE, Ullrich ve William Large. (2001). *Maurice Blanchot*. London and New York: Routledge.
- HILL, Leslie. (2002). "The World is Not Enough". *ANGELAKI*. 7 (2): 61-68. doi: 10.1080/0969725022000046170. <http://web.ebscohost.com> [18 Ağustos 2011]
- IYER, Lars. (2006). "There is Language: Speech and Writing in Blanchot". *Parallax*. 12 (2): 83-97. doi: 10.1080/13534640600624986. <http://www.tandf.co.uk/journals> [18 Ağustos 2011]
- JAWORSKI, Adam. (1993). *The Power of Silence: Social and Pragmatic Perspectives*. USA: Sage Publications.
- KANE, Leslie. (1984). *The Language of Silence: On the Unspoken and the Unspeakable in Modern Drama*. London and Toronto: Associated University Press.
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal. (1965). "Dadaizm". *Edebiyat Akımları*. içinde (83-86). İstanbul: İnkılap ve Aka.
- KURZON, Dennis. (1998). *Discourse of Silence*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- LEADER, Darian. (2004). *Mona Lisa Kaçırıldı: Sanatın Bizden Gizledikleri*. (Çev. Handan Akdemir). İstanbul: Ayrıntı.
- LECHTE, John. (1994). "Maurice Blanchot". In *Fifty Key Contemporary Thinkers: From Structuralism to Postmodernity*. London: Routledge. <http://studiocleo.com/librarie/blanchot/indexFl.htm> [19 Ağustos 2011].
- MANGUEL, Alberto. (2007). *Okumanın Tarihi*. (Çev. Füsün Elioğlu). İstanbul: YKY.
- MICHAUD, Ginette. (2002). "Literature in Secret: Crossing Derrida and Blanchot". *ANGELAKI Journal of the Theoretical Humanities*. 7 (2): 69-90. doi: 10.1080/0969725022000046189. <http://web.ebscohost.com> [18 Ağustos 2011]
- MOLE, Gary D. (2003). "On Blanchot's Fiction". *Poetics Today*, 24(1): 139-142. <http://web.ebscohost.com> [18 Ağustos 2011]
- NIETZSCHE, Friedrich. (1964). *Böyle Buyurdu Zerdüşt*. (Çev. Turan Oflazoğlu). Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- NIETZSCHE, Friedrich. (2009). *Tan Kızılığı*. (Çev. Özden Saatçi). İstanbul: Say.
- ONG, Walter J. (1999). *Sözlü ve Yazılı Kültür: Sözü'nün Teknolojileşmesi*. (Çev. Sema Postacıoğlu Banon). İstanbul: Metis.

- ÖYLEK, Ahmet (1986-1987). “Dilbilim ve İletişim Açısından Sessizlik”. *Yıllık*. içinde (241-254). Ankara: AÜ. Basın Yayın Yüksekokulu.
- SOLLERS, Philippe ve Christian de Portzamparc (2010). *Görmek ve Yazmak*. (Çev. Cem İleri). İstanbul: YKY.
- TZARA, Tristan. (2004). *Dada Manifestoları*. (Çev. Elif Gökteke). İstanbul: Norgunk. *Türkçe Sözlük*. (1988). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- VOGL, Joseph. (2011). *Tereddüt Üzerine*. (Çev. Çağlar Tanyeri). İstanbul: Metis.
- ZERZAN, John. (2007). “Sessizlik”. (Çev. Serhat Elfun Demirkol). <http://www.yabanil.net/sessizlik> [7 Temmuz 2008].